LAUSUNTO

Sivistysvaliokunta

VNS 2/2024 vp: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025—2028.

Opintokeskukset ry kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025—2028.

Opintokeskukset kouluttavat järjestöaktiiveja ja yhteisöjä kansalaisvaikuttamiseen, luottamustehtävissä toimimiseen, vapaaehtoistyöhön ja hyvinvoinnin tukemiseen. Opintokeskusten valtakunnallisen toiminnan vaikuttavuus näkyy päivittäin ihmisten arjessa laadukkaampina päätöksinä, hyvinvointina ja vaikuttamisen osaamisena.

Opintokeskukset ry näkee erittäin tärkeänä, että vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuusrahoitukseen ei kohdistu julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2025—2028 uusia leikkauksia. Vapaaseen sivistystyöhön on jo vuonna 2024 kohdistettu merkittävät leikkaukset, ja opintokeskuksille kohdentunut leikkaus, 4,12 milj. €/-22,85 % edeltään vuoden valtionosuudesta (mom. 29.10.31), on historiallisen suuri. Tästä seuraa laskennallisesti 4500 koulutusta ja 55 000 opetustuntia vähemmän verrattuna vuoteen 2022. Lisäksi leikkaus tarkoittaa kentän työllisyyden heikentymistä, koulutuksellisen tasa-arvon heikentymistä sekä erityisesti harvaan asutettujen alueiden paikallisen kansalaistoiminnan vaarantumista osaavien vapaaehtoisten vähentyessä.

Samalla Opintokeskukset ry toteaa, että julkisen talouden suunnitelmassa 2025—2028 esitetyt järjestöjen – mukaan lukien vapaan sivistystyön keskusjärjestöjen ja sivistysliittojen – valtionavustusten entistäkin suuremmat ja aikataulultaan nopeutetut leikkaukset osuvat välillisesti samaan, erittäin tärkeään toimintakenttään. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan (useita momentteja) valtionavustusten tasoa alennetaan vuonna 2025 yhteensä 75 miljoonaa euroa ja 2026 lukien 150 miljoonaa euroa. Myös sote-alan järjestöjen yleisavustuksiin on kohdentumassa aiempaa suuremmat, jopa kolmanneksen, leikkaukset ja OM:n alaisuudessa rauhanjärjestöjen yleisavustukset lakkautetaan kokonaan 2025 alkaen. Leikkausten nopeutettu, erittäin kireä toteutusaikataulu ei mahdollista hallittua sopeuttamista ja muutosta.

Leikkaukset järjestöjen yleisavustuksista uhkaavat rapauttaa vireän ja osaavan kansalaisyhteiskunnan ja sen vaikutukset kansalaisten hyvinvointiin ja osallisuuteen sekä yhteisöjen kriisinvalmiuteen ja kriisinsietokykyyn kustannustehokkaasti tuottamat palvelut. Opintokeskukset ry yhtyy Kansalaisyhteiskunnan neuvottelukunnan esitykseen siitä, että vaikutusten arviointi tulee ottaa keskeiseksi osaksi julkisen talouden suunnitelmaa 2025—2028 ja sen seurantaa.

Maahanmuuttajanaisten työllistymistä edistävän koulutuksen 5 milj. € lisärahoituksen kohdentuminen vapaan sivistystyön momentille on arvokas ja kannatettava asia. Rahoitus olisi tärkeä ohjata vapaan sivistystyön oppilaitoksille valtionosuutena. Opintokeskukset ry tähdentää, että myös vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutuksen luku- ja kirjoitustaitokoulutuksen rahoitus tulee säilyttää ja toteuttaa jatkossakin osana OKM:n hallinnonalaa sekä suomalaista koulutusjärjestelmää, hallitusohjelmakirjauksesta poiketen.

Opintokeskukset ry esittää huolensa siitä, miten monella tavalla julkisen talouden suunnitelmassa 2025—2028 heikennetään aikuisten oppimis- ja sivistymismahdollisuuksia. Sivistys ja koko kansamme elinikäinen oppiminen tulisi tunnistaa Suomen menestyksen peruskiveksi. Nyt useat

leikkausten kohdennukset kurittavat juuri aikuisten oppimista: mm. 2024 toteutetut vapaan sivistystyön leikkaukset, aikuiskoulutusten lakkauttaminen, ammatillisiin opintoihin kohdistuvat leikkaukset ja niiden kohdentaminen ensisijaisesti aikuisten tutkintoihin (mom. 29.20.30) sekä lukuisten oppilaitoksia ylläpitävien järjestöjen yleisavustusten dramaattiset leikkaukset. Opintokeskusten koulutustoimintaan leikkaukset kohdentuvat vähintään kolmella tapaa: opintokeskusten valtionosuusleikkaukset -22,85 % kohdentuivat suoraan oppilaitoksen koulutustoimintaan ja OKM:n toimialan järjestöavustusten leikkaukset kohdentuvat oppilaitosten ylläpitävien sivistysliittojen toimintaan. Lisäksi opintokeskusten koulutuskumppaneina, kanssajärjestäjinä toimivien järjestöjen yleisavustusleikkaukset vaikeuttavat suoraan koulutusten toteutusta. Opintokeskukset toimivat silloittajana julkisen vallan ja järjestöjen välillä, kun puhutaan kansalaisyhteiskunnan osaamisesta. Näiden leikkausten yhteisvaikutus osaavaan kansalaisyhteiskuntaan ja esimerkiksi vapaaehtoistoimijoiden osaamiseen on todella suuri.

Tekeillä olevassa kansalaisjärjestöstrategiassa ja myös jts:ssa 2025—2028 ratkaisuksi julkisen rahoituksen vähenemiselle esitetään yhdistysten varainhankinnan helpottamista esimerkiksi verohelpotuksin. Varainhankinnan edistäminen esimerkiksi esitetyllä lahjoitusvähennyksellä on kannatettavaa, mutta sen tulisi koskea kaikkia järjestöjä. Samalla Opintokeskukset ry toteaa, että suomalainen yhteiskuntasopimus ja kansalaisyhteiskuntamalli ei rakennu amerikkalaista mesenaattimallia vastaavalla tavalla, eikä tämän tulisi olla tavoiteltava kehityssuunta. Vahva ja osaava kansalaisyhteiskunta on yksi suomalaisen demokratian ja hyvinvointiyhteiskunnan kivijaloista, eikä sitä tule romuttaa näin merkittävillä ja nopeilla leikkauksilla. Opintokeskukset ry painottaa, että opintokeskukset ja koko vapaa sivistystyö on valmis luomaan yhdessä ratkaisuja siihen, miten voimme vahvistaa osaavaa suomalaista yhteiskuntaa.

Helsingissä 30.4.2024

Opintokeskukset ry
Anneliina Wevelsiep, puheenjohtaja